

November 30. András

András apostol, Péter bátyja. Életéről, pályájáról keveset tudunk. A hagyomány szerint X formájú kereszten szenvedett vértanúságot. Ez az andráskereszt, amely ikonográfiai ismertetőjele is egyúttal. Legendájával kódexeink alig foglalkoznak, középkori misekönyveink azonban számon tartják. Azt kell hinnünk, hogy András apostol tekintélyét, népszerűségét elsősorban névünnepének kalendáriumi helye határozza meg. A nap már az adventnak, illetőleg az egyházi évnek kezdete, amely beleesik a téli napfordulat időszakába, és így alkalmas mindenféle búbjosságra, főleg az eladólányok szerelmi praktikájára. A zajos mulatság régebben megszűnt, a muzsikaszó farsangig elhallgatott. A szeged-vidéki mondás szerint András zárja a hegedűt.

András középkori patrocíniumai közül legnevezetesebb Abasár bencés apátsága (1042), amelyet Aba Sámuel ajánlott az ő oltalmába. Számos más templomot is szenteltek tiszteletére (pl.: Érsekvadkert, Karakószörcsök, Kám, Nógrádverőce, Biharnagybajom, Kőtegyán, Futásfalva, Szentegyházasfalu, Gyimesfelsőlok). Több település viseli nevét (Szentandrás, Jászszentandrás, Rábaszentandrás, Sajószentandrás).

András estéje, azaz vigíliája, továbbá András napja már régóta nem őríz szakrális néphagyományt. Hiedelemvilága a közeledő farsangra, a párválasztás idejére, menyegzőre mutat. Valamikor advent első vasárnapján, tehát a névnaphoz legközelebb eső ünnepen szokta felolvasni a pap a plébánia azévi népmozgalmát, így az esküvők és születések számát is, amiről egyszerű emberek, főleg fiatalok arra következtettek, hogy András házasságszerző szent. Baján az olyan lány, aki meg akarja látni, hogy ki lesz a jövőendőbelije, András napján böjtöljön és este tegyen a feje alá férfiruhát, akkor álmában meglátja őt. A lányok Algyőn is böjtölnek, este megmosakodnak, de nem törülköznek meg. Lefekvéskor a párnát háromszor megfordítják, és ezt mondják: *Párnámat rázom, Szent Andrást várom, mutassa mög a jövőendőbeli párom!* Mezőpanit erdélyi faluban a református

nagylány egész napi böjtölés után András estéjén ki szokott menni az udvarra és a kötőjébe csillagokat szed. Amíg a szemével szorgalmasan válogatja, szedi a tetsző csillagokat, addig tízszer visszafelé kell 10-től 1-ig számolnia. Hiábavaló a fáradsága, ha ugyanazt a csillagot kétszer is számba veszi. Utána beszalad a házba és a csillagokat kötőjéből az ágyába önti. Így majd megálmodja, hogy ki lesz a vőlegénye. A Sóvidék leánysága is házasságjósásra használták fel a napot. Egy parajdi adatközlő szerint:

„Szent András napján kellett böjtölni, nem ettünk egész áldott nap. Szent András estéjén gombócot csináltunk, öt-hatot, mindegyikbe beléttünk egy cédulát egy legén nevivel. A gombócokat lobogó vízbe tettük, s amelyiknek a neve legelőbb féjött, az lesz a szeretőm, ahhoz fogok férjhez menni. Én Ferencet írtam vót elsőnek, utána Mártont, Jóskát, s a többit. Én, hogy vártam, hállám Ferenc lesz-e az uram! S Ferenc jött vót fé, s az lett az uram.”

Hazánkban élő nemzetiségeinknél is házassági jóslás dívott e napon. Német lányok úgy tartották, ha Szent András napja előtti éjjelen tíz és tizenkét óra közt forrásokhoz, kutakhoz kimennek, s a víz tükrebe belenéznek, ott megláthatják udvarlójuk képmását. Ha a férfiarchoz kar is járult, akkor az már egyenesen a megkérést jelentette. Egy alkalmi verssor így beszélte ezt el:

Ei ist nicht Heute St. Andreas heilige Nacht?

November 30. András napja

Írta: Kürtössy Péter

2011. november 30. szerda, 08:49 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 13:06

Da schleichen ja die Mädchen hinaus zuur Brunnenwa[c]ht,
Zum Quell im Wald der Feen; drein gucken sie genau,
Ob nicht ein Bild sich zeige im Wunderbaren Blau;
Der Jüngling dessen Antlitz daraus entgegen blinkt,
Wird einst des Mädchen Buhle, und wenn er freundlich winkt,
Und seine Arme breitet der geisterhafte Schein,
Wird er trotz Lust und Unlust einst auch ihr Gatte sein.

Szlovákságunknál a kerítésrázás szokása élt. Ez abból állt, hogy a lány elment egy kerítéshez, ahol összeszámította szeretői számát. Mindegyik kerítésfa egy számot kapott és a legnagyobb számtól lefelé elkezdte számolni a kerítés léceit. Mikor a lány a kedvenc számához ért, elkezdte azt a kerítésfát rázni, miközben e szavakat mondta: „Rázlak, rázlak kerítés, kutyácska, ugasd meg, hol a férjem.” S ahonnan a kutyaugatás felhangzott, ott volt a leendő férj, még ha a harmadik faluból is jött az ugatás. Szlovákul ez így hangzott:

Plotku tres sze a ti spsitsku bres
Kelc muj mili jest.

András névre gyakran keresztelték a fiúgyermekeket a Kárpát-medencében. Dámóc görögkatolikus faluban, de más görögkatolikus helyeken is, az András nevűeket úgy köszöntik, hogy ablakukra búzaszemet szórnak. Ez az andráshányás. Felsősófalván így köszöntötték fel az Andrásokat:

*Szent András napját
Jöttünk köszönteni.
Kívánunk neked,
Bort, búzát, egészséget
És hosszú életet.*

November 30. András napja

Írta: Kürtössy Péter

2011. november 30. szerda, 08:49 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 13:06

